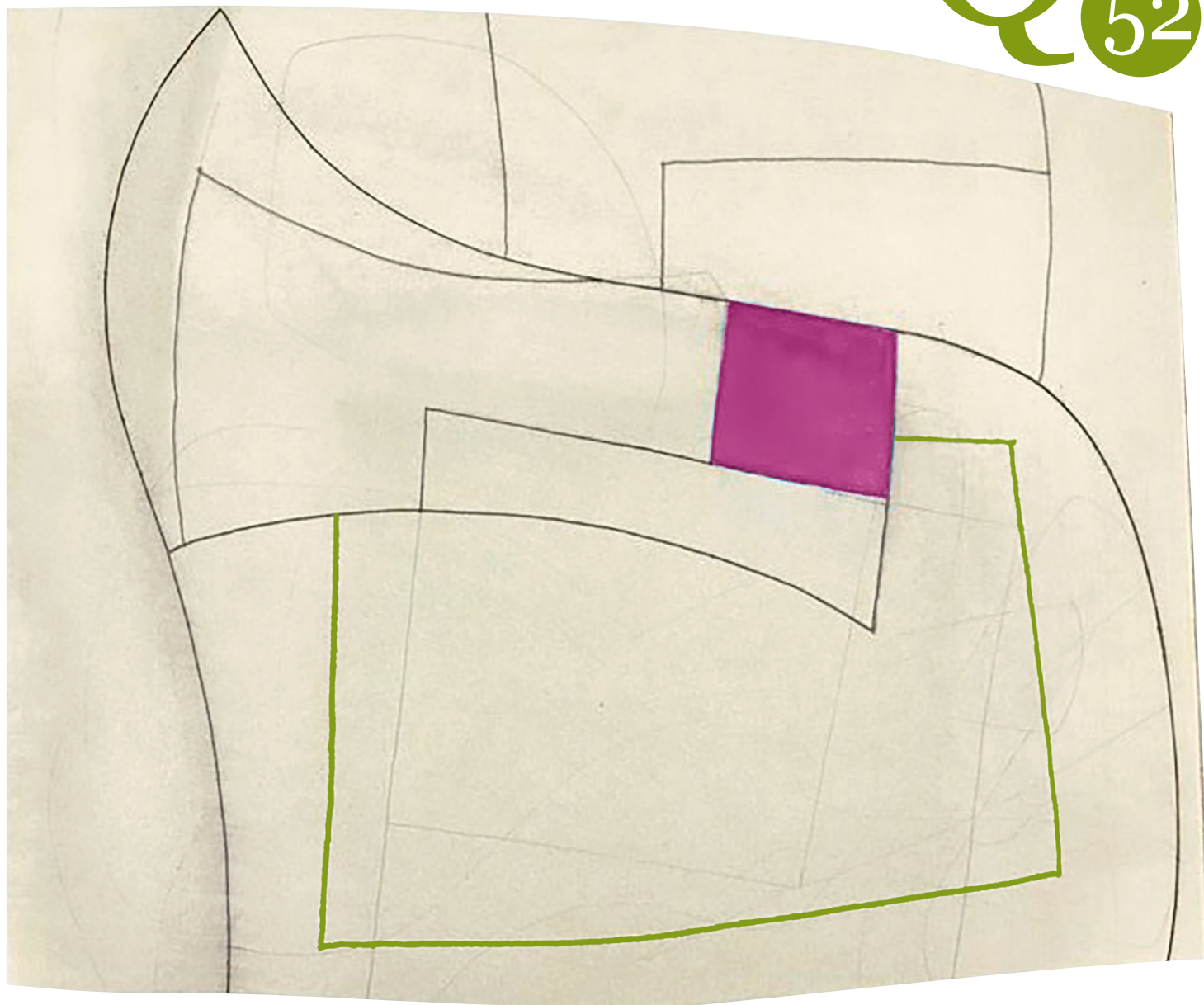

educació permanent, ciutadania crítica i democràcia radical

Quaderns d'Educació Contínua

educació permanent, ciutadania crítica i democràcia radical

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Marta Malet Carol, Mila Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piusi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra † (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo (UB),

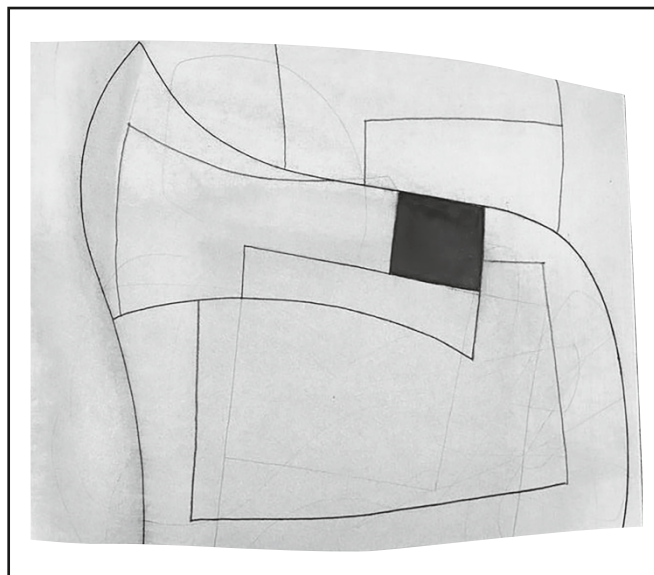
Manel Martí Puig (UJI), Fernando López Palma (UB), Licínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU), Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Júlia Haba Osca (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle García (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC), Júlia Haba (Universitat de València)

Correcció i traducció
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació
gap

Quaderns d'Educació Contínua ★ 52

Tardor 2024 • 18 €

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: xarxes de relacions

Autor: **desconegut**

Tècnica: *llapis i colors*

Dimensions: 21x21 cm

Any: 2001

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

Sumari

editorial

carpeta

Per una Pedagogia radicalment democràtica per a una ciutadania crítica i compromesa amb el bé comú i la justícia social

Enrique Javier Díez Gutiérrez • 5

Prefiguració i pedagogia crítica emancipadora

Antonia De Vita & Francesco Vittori • 16

El desvetllament en educació o l'educació com a esvaïment

Gloria Díaz Fernández • 29

contínua

Gènere, Violència, Poder i Conflictes en les Organitzacions de Dones [zero]

Alicia Gil Gómez • 37

persones, territoris i experiències

Alicia Gil: el compromís en un recorregut vital

Consol Aguilar Ródenas • 65

Aules de cultura de la Diputació de Valladolid

Natividad García Hernández • 72

investigació

Serendipitat educativa: No sabia que sabia tant!

Carlos Calvo Muñoz • 83

arxiu

dialogica

Vull estudiar

Eduardo Cabornero Martínez • 95

llibres

Cinc exercicis de pensament educatiu. Daniel Gómez Ramos

Analia E. Leite Méndez • 103

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

El desvetllament en educació o l'educació com a esvaïment

Gloria Díaz Fernández, Facultat d'Educació-Universitat de Barcelona

Estem embolicats en un món de paradigmes, sembla que no podem partir de cap altre lloc que no siga el de categoritzar, dir des d'on partim i en quin paradigma o des de quin paradigma ens situem o ens trobem. Sobretot, en aquest intent de compartir significants, de compartir sentits, de compartir, també, un llenguatge que ens pot ajudar a captar la complexitat dels aspectes que des de l'estatut epistemològic del paradigma ens porten o ens poden portar a comprendre-deduir, de manera molt diferent, quin és el nostre punt de partida. Per això, des d'eixa manera en la qual Agamben (2010) ens situa i ens parla del paradigma, la interpretació que fa del paradigma, i arreplegant el que ell diu, ens portaria a discernir la distinció primera entre *exemplar* de *exemplum*: “(...) s'aprecia amb els sentits indica el que hem d'imitar (...) el segon exigeix, (...) una valoració més complexa (...) i té un significat sobretot moral i intel·lectual” (p. 24). En aquesta línia d'interpretacions Agamben col·loca en el paradigma foucaultia aquesta possibilitat de ser “*les dues coses al mateix temps no sols exemplar i model (...) sinó també i sobretot exemplum que permet reunir enunciats i pràctiques discursives en un nou conjunt intel·ligible en un nou context problemàtic*” (p. 24).

A la recerca d'aquestes possibles problematitzacions ens trobem amb la reducció a una temporalitat i, a la classificació i estar en el món, en relació amb el nostre moment històric, al nostre temps viscut. És en aquestes classificacions des de les quals se'ns assignen espais i temps ja definits i, que no ens permeten res més que una remissió a nosaltres mateixos. En aquesta determinació dels temps, i dels espais, ens trobem embolicades en una gran confusió, des de l'imaginari social pertanyem a uns grups d'edat capturades en unes imatges, en unes pràctiques socials que creen estereotips i classificacions normalitzants, tal com ens diu Caterina Lloret (1997):

La qüestió és que en col·locar-nos i ser col·locats en un grup d'edat quedem captats per unes imatges i unes pràctiques socials que s'articulen en forma més o menys contradictòria. Les contradiccions i paradoxes del real viscut no eviten que les imatges i les pràctiques, reforçant-se mútuament, configuren tòpics i categories normalitzades i determinen respostes socialment pertinents (p. 12-13).

En definir-nos i redefinir-nos des d'aquestes categories no se'ns permet més que elaborar simulacions i performances que instal·lem, i mantenim, en els nostres espais, temps i construccions discursives. El nostre pensament ja no és nostre, sinó que forma part d'una forma híbrida, igual que en els cotxes d'última generació en els quals es combina un motor de combustió interna amb un motor elèctric, en què un alimenta l'altre, però nosaltres no prenem la decisió de quin usar, sinó que decideix per nosaltres. Des d'aquesta hibridació ja no és possible ser subjectes actius, sinó que passem a ser espectadors de la nostra pròpia història.

Això fa necessari rescatar els plantejaments de Rancière (1997), a col·lació del que en paràgrafs anteriors hem expressat; per a això, reprenent la seua proposta, el terme *proletari* no significa treballador industrial sinó

algú que no té importància en la *polis*, perquè l'única cosa que pot aportar és la seua força productiva i reproductiva. En aquesta línia de pensament, també, ens diu que cal tindre molt clar que tot subjecte polític és la marca d'una disparitat i no d'una identitat. És a dir, per a ell la política comença quan els que no tenen part comencen a tindre-la, per la qual cosa continua explorant diferents concepcions sobre els proletaris, ciutadans i poble i considera que *demos* es va convertir en un nom per a la comunitat. “*Però per a qualsevol, ja des dels atenesos significava una cosa molt específica, els pobres els que no són res*”.

Però si reprenem les propostes en relació al que interpretàvem com a paradigma, des de la mirada foucaultiana, i posant sobre el paper el que són les problemàtiques contemporànies, no podem deixar de costat, en les grans dicotomies, la qüestió d'allò que anomenem exclusió/inclusió, “*que es refereix a l'únic element que no pot ser comptat en un Sistema Estatal on suposadament tothom pot ser comptat i on suposadament és possible quantificar cada element de la polis, les seues necessitats i les seues opinions*”. Hi ha alguna cosa que no és comptada i que no es pot comptar i, per tant, en aquesta línia del que ens proposa Rancière “*la política comença quan no sols es compta el que no es comptat, sinó quan comptar el que no es compta arriba a considerar-se el principi mateix, l'element mateix de la política*”. Per això argumenta que la política només existeix quan el subjecte és marcat com a diferent i que en última instància la diferència que crea un subjecte polític sempre es redueix a comptar el no comptat amb totes les paradoxes que això puga comportar.

En aquesta línia d'aportacions des de Rancière (1997) la política no gira entorn d'interlocutors que representen grups reals, és a dir, parlariem d'un “*excés o dèficit estadístic*”, per tant, ell ens parla des de la concepció d'estadística, d'un subjecte que està per damunt d'aquests paràmetres, ja que prenen la paraula per a dir alguna cosa els que poden nomenar-se. Això indica, doncs, que la política implica un procés de subjectivació. Hauríem de tindre en compte, el que ja ens deia *el Roto* en eixa presentació impossible, de com s'analitzen i s'interpreten els estudis estadístics, en els quals la dessubjectivació és el centre: “*Darrere dels números hi ha persones, doncs que s'aparten*”.

El desvetllament en educació

Seguint amb la proposta de Rancière (1997) recollida en l'article *Democracy means equality* i publicat en la revista *Radical Philosophy*,

Representar una part de la societat que no era part de la societat. “Proletari” era un nom que significava “no comptabilitzats”, però permetia comptar altres formes d'exclusió, mentre que “sense domicili fix” no és un nom sinó simplement una descripció d'un estat. Per tant, oscil·la entre ser la figura antropològica de l'exclusió i figura jurídica d'algú amb drets particulars que poden quantificar-se juntament amb altres drets. Ara estem veient un intent de re-

emplaçar la subjectivació estadística dels no comptats amb un gran cens de drets particulars i dels grups particulars que gaudeixen d'eixos drets (p. 32).

Aquesta figura es converteix en l'eix central actualment de relació a les formes d'exclusió en paraules de Castel (2004) *“es tracta d'una temptació corresponent a una sort de principi d'economia per al qual poden trobar-se justificacions. Sembla més fàcil i realista intervindre sobre els problemes relativament limitats que plantegen els “exclosos” (p. 61)* que treballar en relació amb els processos que generen aquestes exclusions o aquesta exclusió. Per tant, les respostes que es donen són completament respostes tècniques, com diu Galimberti (2007) *“la tècnica funciona”,* però, està desproveïda de tota veritat i sentit, ací el que s'ha de donar, o el que s'hauria de donar, no és una resposta tècnica, sinó que exigiria una proposta política:

La tècnica, en definitiva, no tendeix a un fi, no promou sentit, no obri escenaris de salvació, no revela la veritat: la tècnica funciona. I com que el seu funcionament esdevé planetari, en el fons acaben, incerts en els seus contorns corroïts pel nihilisme, els conceptes d'individu, identitat, llibertat, salvació, veritat, sentit, fi, però també els de naturalesa, ètica, política, religió, història, dels quals es nodria l'edat pretecnològica, i que hui, en l'edat de la tècnica, haurien de ser reconsiderats, rebutjats, o refundats des de les seues arrels.” (p. 20-21)

Fins ara aquestes respostes han versat en relació amb una gran diversitat de mesures coercitives que han causat i augmentat el sofriment d'una gran part de la població. Aquestes mesures d'exclusió aplicades al llarg de dècades s'arrelen en formes de polítiques neoliberals.

A partir d'aquesta diversitat de praxi s'instaura un tipus de taxonomia més concisa entorn de les formes d'exclusió. Castel (2004) assenyala 3 formes d'exclusió:

- Una primera forma d'exclusió que es realitza mitjançant una sostracció completa de la comunitat: per la deportació cap a fora (...), pel desterrament, (...) per erradicació total (...); el genocidi representa la forma última d'aquestes polítiques d'exclusió (...).
- Un segon conjunt de pràctiques d'exclusió consisteix a construir espais tancats en el si de la comunitat, però separats d'aquesta (...): els manicomis, les presons, els guetos (...)
- Una tercera modalitat important de l'exclusió: dotar a unes certes poblacions d'un estatut especial que els permet coexistir en la comunitat (no les tanquen ni se les col·loca necessàriament en guetos), però que les priva d'uns certs drets i de la participació en determinades activitats socials (p. 65-66).

Seria el que Pablo Gentili (s.f.) ha anomenat com *segregar incloent*, és a dir de d'una postura de superioritat conviu amb els “inclosos” però sense els drets d'aquests convertint-se en el mode “normal” d'exclusió:

Es tracta d'una construcció històrica, ideològica, discursiva, moral, que s'imbrica en la mirada quotidiana i torna els esdeveniments passibles d'una invisibilitat artificial, però igualment poderosa. Ningú veu res, ningú sap res. I quan les coses es veuen, quan tots saben tot i ningú diu res, la mirada quotidiana les torna alienes: “És el seu problema”, “S'ho mereixen”, “Alguna cosa hauran fet”.

Ens atreix l'exclusió i això ens condueix a la supervivència no a la vida, és una por que desencadena altres formes relacionals, però perquè les institucions no es convertisquen en espais mortífers és necessari que no naturalitzem la normalitat com una cosa impensable de qüestionar (Calderón Almendros, 2018). Davant la inseguretat que ens proporciona aquesta falta de control, i de vigilància, sobre les actuacions de l'altre, de l'altre com a ésser que se'm resisteix, i en eixa por de perdre l'estatus, que em legitima per a l'acompliment del poder, iniciem un procés de domesticació que difícilment pot remetre.

És obvi que les paraules d'Esposito (2022) ressonen per a l'explicitació del sentit de la vida i el seu significat, allunyant-nos del pànic que ens pot portar a una vida de sotmetiment, per la qual cosa “*cap vida humana és reduïble a mera supervivència, a nuda vida (...) sempre ens queda una escletxa des de la qual emergeixen els desitjos i les passions. Pel que també és evident que no podem escindir la “política” de la vida i el paper que juguen les institucions sent el centre, són l'enllaç per mitjà del qual “el dret i la política configuren les diverses societats, la qual cosa les diferencia i articula entre si”* (p. 12).

En el cor de la qüestió està la relació enigmàtica entre institució i vida humana. Cal resistir-se a la temptació recurrent de considerar l'una i l'altra com dues polaritats divergents, només destinades en un moment donat a trobar-se o a enfrontar-se, i més aviat cal reconèixer-les com els dos aspectes d'una única figura que dibuixa alhora el caràcter vital de les institucions i el poder instituidor de la vida. Què és, a més, la vida sinó institució continua, capacitat de regenerar-se al llarg de recorreguts de temps inèdits i inexplorats? (p. 11)

Encara que la política se'ns presente com una forma de violència simbòlica i que institucionalitza unes formes relacionals que neguen l'alteritat, i l'escena política s'erigeix de manera asimètrica, l'absència de la política ens aboca a una impossibilitat de simbolització de determinades figures de l'alteritat. Per tant, el sentit que existisca una ètica de la política és el maneig del conflicte, en conseqüència, la política ha d'existir, tal com ens expressa Rancière (1997):

Estic explorant les idees que permeten l'existència de la política. La manera en què la política es fa realitat és un tema diferent. Sense individus capaços

d'implementar la igualtat —que és el fonament essencial i absent de la política— com una llibertat activa, la qüestió de la igualtat queda exposada. Es formen escenaris polítics fragmentats entorn de si la societat ha d'organitzar-se segons una norma igualitària o no igualitària.

I és ací on hem de parar-nos i aprofundir en què no sols es tracta de polítiques igualitàries sinó d'una proposta més radical entorn de les condicions per a una vida i educació democràtiques. Per a alguns la inclusió seria un *“requisit i dret fonamental”* per a aquest fi. Cosa que comporta altres maneres d'entendre l'exclusió que se situen en un enfocament que no provinga de les polítiques neoliberals que naturalitzen, i no qüestionen, la construcció de l'exclusió (Slee, 2012). Remetent-nos a la lucidesa, en la seua expressió gràfica, de Rábago García (el Roto) *“Cada vegada queda menys marge per a mantindre's al marge”*.

Les justificacions per a continuar creant categories, i classificacions, jerarquitzades que impedisquen la participació de qualsevol en processos que els permeten exercir aquest dret, fonamental, a una educació democràtica són prolífiques. Moltes fonamentades en supòsits científics des de la neurobiologia, com que la plasticitat cerebral es dona en la infància, o l'aportació de proves per a fonamentar l'existència d'un període crític en relació amb *“l'adaptabilitat del cervell”*, la qual cosa tindria conseqüències en l'aprenentatge. Però molt pocs ens mostren com aquesta plasticitat no desapareix en l'edat adulta, o com actualment existeix un replantejament del caràcter *“infranquejable”* de la noció de període crític. Seguint amb aquestes afirmacions de Vicent i Lledo (2013) *“La neuroplasticitat adulta es caracteritza pel perfeccionament de la maquinària cerebral quan aquesta ja ha adquirit un ampli repertori de facultats sensorials i motrius” és a dir “el cervell ja no és passiu” sinó que “intenta donar un sentit a l'experiència viscuda”* (p. 18).

Unes altres es basen en les raons que provenen de l'edatisme i les conviccions socials des de les concepcions de la *“normalitat”*, tal com ens travessen les paraules de Caterina Lloret (1998) *“pertànyer a un grup d'edat significa haver d'adequar-se a una normativa bastant precisa: en cada edat podem o no podem fer”* (...) *“podem parlar de l'edat escolar, de l'edat laboral”* (...) *“Viure l'edat comporta així la preocupació de la nostra normalitat o desviació respecte a ella”* (p. 13). Atrapades en tota mena de categoritzacions que ens impedeixen l'accés a l'educació i per tant a la impossibilitat de construcció d'un subjecte amb rostre, en eixa dessubstanciació de l'ésser i existir com a subjecte polític, hauríem de pugnar pel significat de la democràcia del qual ens parla Simons i Masschelein (2011) com *“la capacitat de qualsevol de parlar o d'actuar”* (p. 25). El que ens portaria a entendre que el poder de decisió, sobre les nostres vides com a comunitat, hauria de recaure en el fet de revelar sistemes d'acció.

Tampoc podem oblidar les relacions que s'estableixen entre el saber i el poder: el terme *“saber”* abasta tots els procediments i efectes de coneixement que un camp

específic accepta en un moment determinat, i està intrínsecament relacionat amb el concepte de poder. No es pot formar un element de coneixement si, d'una banda, no compleix amb un conjunt de regles i restriccions pròpies d'una mena de discurs científic en una època donada, i si, d'altra banda, no posseeix els efectes de coerció típics que el validen com a científic (Foucault, 1994).

Caldrà acceptar, tal com ens proposa Foucault (1994), que les concepcions sobre les problematitzacions del poder ja no radiquen purament en arquetips institucionals o categoritzacions universals, sinó que hem d'analitzar els dispositius pels quals el poder s'encarna i governa les nostres vides.

No obstant això, hauríem de detindre'ns, de nou, ací i reconèixer tal com Chul Han (2023) ens diu que tota aparença de subjecció i exigència, sota l'imperatiu de la necessitat i la utilitat, despulla la política d'espais de llibertat:

Tota forma de coerció o necessitat arrabassa a l'acció la seua bellesa. Són belles aquelles coses i activitats que no estan dominades per la necessitat ni per la utilitat. (...) L'economia o l'administració que es necessiten per a mantindre una comunitat no són accions genuïnament polítiques. (p. 92-93)

Hui no és possible cap política del bell perquè la política actual queda sotmesa per complet als imperatius sistemàtics. A penes disposa de marges. La política del bell és una política de la llibertat. La falta d'alternatives, sota el jou de les quals treballa la política actual, fan impossible l'acció genuïnament política. La política actual no actua, sinó que treballa. La política ha d'oferir una alternativa, una opció real. D'una altra manera degenera en dictadura. El polític, com a seuaç del sistema, no és un home lliure en sentit aristotèlic, sinó un serf. (p. 93-94)

El cansament, l'oblit, l'esvaïment

Tot això ens pot portar a pensar com quedem atrapades entre el cansament i l'oblit; sembla que actualment no hi ha una altra manera de relacionar-se sinó és a través de pensar-se segur de si mateix i de la història com a pròpia, ací ja no cap l'alteritat. Mai totalment negada al mateix temps que el distint i el cas estrany, l'única cosa precisa és la meua pròpia existència. Sembla que hem, finalment, après a viure entre el cansament i l'oblit com a formes que encoratgen una manera d'estar i habitar el món.

Per consegüent, tal com ens proposa Agamben haurem de pensar per què els dispositius de culte capitalista són tan eficaços. En les seues paraules:

(...) Si els dispositius de culte capitalista són tan eficaços, és perquè actuen no sols i no tant sobre comportaments primaris com sobre mitjans purs; és a dir, sobre comportaments que han sigut separats de si mateixos i, d'aquesta manera, desvinculats de la seua relació amb un fi. (p. 115)

Des d'aquesta conducta desvinculada del seu propòsit original generat pels dispositius capitalistes quedem embullades en les seues formes narcisistes, cansades del que ens narren i on volen instal·lar-nos, buidades de tot sentit ens bolquem a construir realitats amb un sol moviment del nostre cos. Tal com es reflecteix en eixa pèrdua de connexió amb el món i que es mostra a través d'aquesta obsessió per les *selfies*. L'estètica del primer pla simbolitza una societat centrada en si mateixa, on els rostres semblen atrapats en la seua pròpia autoreferència, perdent la seua capacitat expressiva, representen rostres buits i inexpressius, reflectint un buidatge identitari. És a dir, actualment el jo manca de formes d'expressió estables que li atorguen una identitat, la qual cosa genera inseguretat i una busca constant de validació a través de les *selfies*. Aquest excés d'autoreferència no es deu a un amor propi narcisista, sinó a un buit interior, resultant en un "narcisisme negatiu" (Chul Han, 2023).

Al mateix temps, els llocs que habitem no produeixen sentit, ni identitat, són espais buidats i saturats d'intercanvis de coses, de mercaderies. Augé (2000) ens parla de "*l'espai del no lloc*" com aquell que "*no crea ni identitat singular ni relació, sinó soledat i similitud.*" (p. 107). Si bé sentint-nos anònims ens bolquem en aquesta altra possibilitat d'existència percebent-nos com a part d'un món digitalitzat i al mateix temps inexpressiu, no requereix esforç.

La por a no ser, a no ser vist per uns altres, cosa que ens abocaria a la no existència, ens situa en un gran risc, el del cansament. "*Pot ser que en aquest cas el cansament fora només un nom distint per a designar la manca de sentiments o l'estranyesa*" (...) (Handke, 2019, p. 17). Si fins ara situàvem el perill en l'altre, com el que em pertorba i m'ompli d'indiferència, evite el desbordament d'un mateix per a no caure en un altre cansament, aquell que em fa veure l'existència, la meua existència, com una gran adversitat.

Potser és ja el moment de viure noves experiències com la de la paraula, però, sobretot, hui dia, "*la de l'emigració i l'exili*" que generen altres maneres de ser, i d'estar, en el món en el qual el subjecte polític emergisca creant ruptures totals amb les propostes polítiques obsoletes i immobilistes:

La gran experiència humana de la nostra època és la de l'emigració i l'exili. Amb la migració les nocions d'itinerari, de trobada, de projecte i de frontera ja no tenen res de metàfora. Sovint es destaquen amb raó els fenòmens que de vegades l'acompanyen: manteniment de vincles amb el lloc d'origen, reconstitució de solidaritats sobre una base ètnica o confessional en el lloc de l'acolliment. Però és clar que això no és en absolut l'essencial. (...) Amb ells, hem de construir la democràcia del futur i protegir el bé comú contra les tendències totalitàries de qualsevol origen. (...) La seua mera existència ens mostra que encara hi ha fronteres per creuar, trobades per tindre i un futur per a la democràcia. (Augé, 2012, p. 41-44)

Per a no deixar-nos arrossegar pel cansament, i caure en l'esvaïment, hauríem de no donar cabuda a l'absurd de seguir dominades per les raons gerencials que ens exigeixen en les nostres institucions educatives i pensar que l'urgent és sentir-nos i estar “*posseïts pel que portem entre mans*” com a docents (Handke, 2019).

En la preocupació pels resultats, i embullades en els dispositius capitalistes, ja no queda marge per a una transformació de les nostres pràctiques educatives en les quals la domesticació a través del continu qüestionament de l'altre, i en les que l'error passa per la punició, difícilment pot emergir el desig per l'existència com a subjectes polítics. *Els diuen exàmens, però es tracta de saber si abaixem bé el cap* (Rábago García-el Roto).

Referències bibliogràfiques

- AGAMBEN, G. [Giorgio]. (2005). *Profanaciones*. Anagrama.
- AGAMBEN, G. [Giorgio]. (2010). *Signatura rerum, sobre el método*. Anagrama
- AUGÉ, M. [Marc]. (1992). *Los no lugares, espacios del anonimato: una antropología de la sobremodernización*. Gedisa.
- AUGÉ, M. [Marc]. (2012). *La comunidad ilusoria*. Gedisa.
- CALDERÓN, I. [Ignacio] y Verde, P. [Paula]. (2018). *Reconocer la diversidad*. Octaedro.
- CASTEL, R. [Robert]. (2004). Encuadre de la exclusión. En S. Karsz, (Coord.), *La exclusión: bordeando sus fronteras, definiciones y matices* (pp.55-86). Gedisa.
- ESPOSITO, R. [Roberto]. (2022). *Institución*. Herder.
- FOUCAULT, M. [Michel]. (1994). *Dits et écrits*. Gallimard.
- GALIMBERTI, H. [Humberto]. (2007). *L'ospite inquietante. Il nichilismo e i giovani*. Feltrinelli.
- GENTILI, P. [Pablo]. (s.f.). *Un zapato perdido. O cuando las miradas saben mirar*. <https://ens9004-inf.d.mendoza.edu.ar/sitio/p-n-f-p/upload/eje03-ampliatorio04.pdf>
- HAN, B-Ch. [Byung-Chul]. (2023). *La salvación de lo bello*. Herder.
- HANDKE, P. [Peter]. (2019). *Ensayo sobre el cansancio*. Alianza editorial.
- LLORET, C. [Caterina]. (1997). Las otras edades o las edades del otro. En Núria Pérez de Lara (Ed.), *Imágenes del otro* (pp.11-20). Virus.
- RANCIÈRE, J. [Jacques]. (1997). Democracy means equality. *Radical Philosophy*, 82, March/April, 29-35. <https://www.radicalphilosophy.com/interview/jacques-ranciere-democracy-means-equality>
- SIMÓN, M. [Maarten] y MASSCHELEIN, J. [Jan]. (Eds). (2012). *Jacques Rancière: la educación pública y la domesticación de la democracia*. Miño y Dávila.
- SLEE, R. [Roger]. (2012). *La escuela extraordinaria: exclusión, escolarización y educación inclusiva*. Morata.
- VICENT, J-D. [Jean-Didier] y LLEDO, P-M. [Pierre-Marie]. (2013). *Un cerebro a medida*. Anagrama.

AJUNTAMENT DE
LA POBLA DE FARNALS

direu: no ha aportat res, com no siguen certes amenitats de catre,
però jo us assegure, solemnes fills de mala mare, que deixaré
un senyal molt amarg i perdurable en la nostra literatura: aquell
que clama contra l'excés del poder i deixa
inermes la criatura, sota els turments de l'exili.
aneu a mamar tots!

Cent d'Estellés
1924-2024